

Ankomst til Rusland og ophold i Skt. Petersborg

- 1 Aar 1736. den 26. Julii ankom jeg til Cronstad med et Russisk Skib, som den Tid, under Navn af Paket-Baad gjorde hver Sommer to Reiser imellem bemeldte Stad og Lybek. Saadant et Skib seglede ligeledes paa Danzig. Det blev commanderet af en Søe-Lieutenant, og var bemandedt med ungefær 60 til 80 Matroser foruden adskillige Søe-Cadetter og Voluntaire. Øyemerket ved denne Fart var til Deels at befordre og vedligeholde Communicationen imellem Rusland og Tydskland, og at overbringe Passagerer og Paketter imellem bemeldte Riger, til Deels at exercere Søe-Folket.
- Kommer til Cronstad.
- Jeg tager mig her strax den Frihed at beskrive Cronstad: thi jeg faaer ikke beqvem Leilighed dertil herefter. Den blev anlagt tillige med Petersborg Aar // 1703 af Keiser Peter Alexeoviz. Først var den ikkun en liden Fæstning til Havnens Forsvar, og blev kaldet Cronslot, indtil Keiseren, Aar 1721, gav den det Navn Cronstad, formedelst dens merkelige Tilvæxt og Indbyggernes kiendelige Formerelse.² Under dette Navn er den og nu allene bekiendt; da den derimod kaldes Cronslot ikkun af de Skribentere, som har berettet om den for Aar 1721.
- Beretning om Cronstad.
- 2 Den ligger paa den Insel Retusari³ imellem Ingermanland og Carelen, just der, hvor Neva-Floden falder ud i den Finniske Bugt af Øster-Søen. Saaledes er dens Grændser imod Østen den fra Petersborg kommende Neva-Flod, imod Vesten den aabne Søe, imod Norden den Arm af Neva-Floden, som skiller den fra den Finlandske Province Carelen, og imod Syden den Arm af samme Flod, som gaaer ud i Søen imellem den og Ingermanland. Staden er vitløftig, har lige og brede Gader, og bestaaer af mange ikke ilde opbygte Huuse, iblant hvilke de Russiske Kirker, Menzicovs
- Fortsættelse.

Palais, 4, af Keiseren opbygte og Kiøbmænd leiede smukke og store gundmurede Bygninger, og Amiralernes saa-//velsom andre fornemme Herrers ræt anseelige Boliger gjør ved Søe-Siden en kiøn Parade. Den fornemste Russiske Kirke seer smukkere ud inden end uden til, og blev opbyggt Aar 1718.⁴

Fortsættelse. Paa den Nordre Side er det Vand, som skiller Cronstad og hele Inselen Retusari fra Carelen, ikke saa dybt at det kand besegles uden med smaae Baade. Paa den sydre Side derimod er Neva-Floden saa dyb, at de allerstørste Skibe kand gaae der igiennem. Der er en stærk Fierding Vey fra Retusari og Cronstad over til Ingermanland; men Dybet, som er tæt ved Staden, er neppe over 1000 Skrit bredt. Herudover er det umueligt at indsegle uden Tilladelse af Fæstnings-Værkerne i Søen og Batterierne paa Landet.

Fortsættelse. Indbyggerne i Cronstad bestaaer ligesom i Petersborg af alle Slags Nationer, og bruger derfor og alle Slags Leve-Maade. De har der saavel som alle andre Stæder i gandske Rusland liberrimum Exercitium Religionis. Men der har hidtil, saavidt jeg erindrer, intet Religions-Partie uden det Russiske havt saa stærk Menighed, at de har // kundet opbygge en ordentlig Kirke. Enhver Sectes Guds-Tieneste holdes derfor endnu i et særdeles Huus og Forsamling. Det var ræt selsomt, at Aar 1714 indfandt sig i Cronstad en Svensk fangen Officier, en indfød Kønigsberger, som, efterdi slet ingen Geistlige var der den Tiid, ikke alleneste forsynede Menighederne af 3 Slags Religioner med Prædikener, men forrettede ogsaa alla Sacra, og døbte Børnene efter enhvers Troe, ligesom det forlangtes, indtil endelig Handverket blev ham betaget et Par Aar derefter.⁵

Om Fæstnings-Verkene. Fæstnings-Verkerne ved Staden bestaaer af Slottet, som egentlig kaldtes Cronslot, og ligger paa den Syd-Syd-Ost Side, og andre fortreffelige tredobbelte Verke. Slottet ligger paa en Sand-Bakke, som formedelst det Sand, der udskylles med Neva-Floden, bliver aarlig heller større end mindre. De andre Fæstnings Verke er paa en forunderlig Maade anlagt udi Søen. Man har nemlig om Vinteren, naar Vandet har været lagt til, aabnet Iisen og pælet Grunden. Siden har man paa den med Muur- og Timmer-Verk fuld-//kommen opført Fæstnings-Verkene. Naar Vandet er aabnet, maae derfor Soldaterne roe fra og til deres Poster. Verkene er

tredobbelte, og formerer derudover 3 Havne. I den yderste Havn ligger den gandske Russiske Orlogs-Flode. I den mellemste ligger lutter Kiøbmands-Skibe. Og i den inderste ved Landet seer man ikkun smaae Fartøye, som mest hører hiemme i Cronstad, eller og andre store Skibe, som enten lossere eller lader. Foruden Havnene har man og mange Aar med nogle 1000 Mand arbeidet paa en Dogge, saa og til Beqvemlighed for Handelen ladet adskillige store Canaler grave: hvoraf dog det mindste den Tid var færdig, men alting udi fuld Arbeide.⁶

Den Russiske Orlogs-Flode ved Cronstad bestoed vel af hen ved 40 store Skibe af Rang. Men de fleste af dem var ubrugelige, og ikke i Stand til at gaae i Søen. I det allerhøieste kunde man opregne 14, som i Nøds-Fald kunde udløbe. Dette er saameget destomere at undre sig over, som der aarlig bygtes baade i Petersborg og Archangel 2 til 4 Krigs-Skibe, hvilke maatte forstærke den Cronstadske Flode. Men dette uagtet, blev den // dog altid lige saa svag, som den tilforn havde været; thi saa mange nye Skibe, som der bygtes, saa mange bleve og aarlig af de gamle aflægs. Aarsagen hertil holdtes fornemmelig for at være Vandets Beskaffenhed i Havnen. Derudover er det af Keiser Peter den Første begyndte Arbeide paa at anlegge en nye Havn 6 Miile fra Reval tit bleven igientaget.⁷

Om Floden.

Folkene, som hører til Floden, ligger altid inqvarteret i Cronstad, og skal bestaae af 6000 Matroser, foruden de, som holdes i Archangel, Reval, Astracan og andre Søe-Stæder, saa og andre, som den Tid var commanderet til Don- og Niper-Floderne for at bruges paa Flottillerne imod Tyrken.⁸ Alle disse Matroser er indfødte Russer, som er udskrevne af Byerne, der ligger ved de store Floder og Søer i Riget, og som derfor er vant til Vand og Søe-Væsenet. Det er og derfor læt at formeere deres Tal saa høyt som man behøver og forlanger. Men disse Folk holdes ikke for gode Søe-Mænd, efterdi de i deres Ungdom har allene lært at fare paa smaae Fartøyer, som bruges i Floderne og Søerne, og som derforuden er paa Russisk Maade saa // særdeles bygte, at de slet ingen Ligning har med andre, allermindst Orlogs-Skibe. Hertil kommer, at man har været tvungen til at indføre paa Floden adskillige fremmede Ord med Russisk Endelse, som er for Matroserne saa uforstaaelige, at de ingenlunde vil bekvemme sig til at lære dem.⁹ Endelig foraarsages

Fortsættelse.

ey liden Forvirrelse paa Floden derved, at de Udenlandske, mest Engelske, Officierer forstaaer lidet eller slæt intet Russisk. Herudover er det ikke at undre, at, da Amiral Gordon var for Danzig for nogle Aar siden med den Russiske Escadre af 12 Orlogs-Skibe af Rang, kunde hand ikke med ald sin Møye bringe den eengang i Linie.¹⁰

Fortsættelse.

De fleste Officierer paa Floden er indfødte russer, som er opdragne i Petersborg iblant Søe-Cadetterne, og som siden har forsøgt sig med at fare til Søes imellem fremmede Lande. Dog er der iblant dem nogle Udlænder, mest Catholske Engelænder eller Jacobiter. Amiral Gordon er en Skotlænder, og af General Gordons Familie, som med nogle faa Regimenter undertvang og slog paa en første Pindse-Dag 16000 Strelizer, // det er egentlig Bue-Skyttere, eller Soldatere af den gamle Russiske Krigs-Magt, som gjorde Oprør, imedens Keiser Peter Alexioviz var paa sin første Uden-Lands Reise.¹¹ Vice-Amiral Bredahl er en Nordmand, og om ham vil jeg siden berette mere.¹² Den berømmelige og af Keiser Peter elskte, ja af alle yndede og ærede Kreytz var og en Normand, er nu længe siden død, og har efterladt sig en Søn, som var den Tid i Russisk Tieneste.¹³ Amiral Wilster var og fra Dannemarc, men er ikke meget renomeret.¹⁴ Amiral Sivers, en indfød Dansk, levede den Tid endnu, var æret og elsket af alle i Hiertet, skiønt hand maatte leve i Unaade paa hans Gods, efterdi hand ikke havde kundet finde sig i at vige for Græv Mynnichs Overmood.¹⁵ Saaledes var der ikkun faa Danske Officierer paa den Russiske Flode, hvoraf de to nu ere døde.

8

Fortsættelse.

Dette Aar skeede en stor Forandring paa den Cronstadske Flode. Jeg undtager her Galeere-Floden, som har sin særdeles Etat for sig med Officierer og Matroser, og som gandske ligger i Petersborg intet tilfælles havende med Orlogs-Floden.¹⁶ Paa denne sidste, siger jeg, // skeede en mærkelig Forandring. Alle Matroserne fik Gevær, som Soldatere, Kaarde, Flint og Bajonet, og maatte saaledes foruden Søe-Væsenet lære alle Krigs-Exercitia. Henseendet dermed var maaskee for at kunde bruge dem destobedre paa Flottillerne imod Tyrken. Hele Etaten med Officierne blev og til deres Avantage og uden Tvivl til deres Opmuntring til at lade sig desto frivilligere bruge i den Asovske Søe, forandret og paa den Engelske Fod indrættet. Efter denne nye

9

Etat fik en Søe-Lieutenant Premier-Majors Rang og Gage, en Søe-Capitain Overstes Rang og Gage, en Contra-Amiral eller Schout by Nact General-Majors Rang og Gage, en Vice-Amiral General-Lieutenants Rang og Gage, en Amiral General en Chefs Rang og Gage, og Store-Amiralen General-Feld-Marchals Rang og Gage. Søe-Officierene fik saaledes tre Range eller Trin ligesom Guarden, Ingenieur- og Artillerie-Corpset havde to og Cavalleriet eet forud. Derforuden fik de saa prægtig Mondur, at man neppe kunde see den for Guld-Galoner, Capitain-Comman-//deurs og Capitain Lieutenants-Charger bleve afskaffede.¹⁷ Imidlertid blev disse Officierer enten forfremmede, eller henviiste til Astracan og andre Søe-Stæder, for der at tiene deres øvrige Livs-Tid for deres sædvanlige Rang og Gage. Officierernes Tal blev og fastsat: efter hvilken Indrætning altid skulde være 1 Stor Amiral, 2 Amiraler, 4 Vice-Amiraler, 8 Contre-Amiraler, 36 Capitainer, og 144 Lieutenanter. Har derfor Marinen i Keiser Peter den Førstes Tid kostet aarlig 1150000 Rubel; saa kand den ikke heller efter den nu giorte Indrætning koste mindre.¹⁸ I Cronstad er og de fornemste Russiske Søe-Magaziner.

Saa meget har jeg holt for nødvendig at berætte om Cronstad, som baade formedelst dens Fæstnings-Verke, hvilke er fortreffelig vel anlagde, og forsynede, ja fast ligesom tæt bestrøede med nogle hundrede Canoner, saa og formedelst dens Havne, Magaziner og Flode er overalt berømt, og med rætte holdt for at være en Formuur og Nøgel til Petersborg.

Fortsættelse.

Efterat jeg havde opholdt mig nogle Dage i denne Stad, reiste jeg videre // til Petersborg med den ordentlige Smakke, som, saalænge Vandet er aabet, gaaer daglig derimellem. Petersborg ligger imod Østen fra Cronstad 30 Vørste, det er, 4 stærke Danske Miile. Man kommer gemeenlig silde om Aftenen an i Petersborg, efterdi man maae segle mod Strømmen, og fast altid lavere op af Neva-Floden. Men som vi just den Tid havde god Vind; saa var vi ey længe under Veis. Derforuden kunde Tiden ikke være lang formedelst den smukke Prospect, som er der overalt. Ikke langt fra Cronstad seer man paa den Ingermanlandske Side det Bierg, hvor den allerfineste røde og hvide Marmor, skjønt sparsom, udgraves.¹⁹ Siden er Landet paa begge Sider gandske flakt. Ved Strand-Bredden staaer de smukkeste Lyst-Gaarde, og er hin-

Reiser til
Petersborg.

anden jo nærmere, jo nærmer man kommer til Petersborg. Iblant dem alle er Peterhoff den fornemmeste.²⁰ Dette Slot ligger paa den Ingermanlandske Side midt imellem Cronstad og Petersborg. Det er prægtigt bygt, og dog vitløftigt, saa at Keiserinden med den hele Hoff-Staat residerede der bestandig i de 4 Sommer-//Maaneder, Junio, Julio, Augusto og Septembri. Ikke langt fra Slottet ligger en liden Bye, hvor lutter Traiteurere boer, og hvor fremmede, saavel som Petersborger-Folk kand indlogere og divertere sig. Stedet er behageligt, efterdi det ligger tæt ved Neva-Floden, og har en deylig Prospect. Men det, som er fornemmelig ved dette Lyst-Slot at merke, er den derved anlagde uforligelige Have med dens konstige Vand-Spring og Zierater. Denne Have giver efter de flestes Tilstaaelse den til Versailles ikke i nogen Ting efter. Og dette er saameget desto mere at forundre, som den ligger fast under den tresindstivende Grad imod Norden. Men jeg skal siden ved anden Leylighed videre berætte, hvorledes Egnen omkring Petersborg er u-agtet de kolde Vintere dog om Sommeren lige saa frugtbar og behagelig som i andre varmere Lande. Derforuden har Penge, Konst, og Fliid maat ved Peterhoff vederlegge det, som Naturen har nægtet.

Fortsættelse.

Petersborg fik jeg ikke at see, førend jeg var der. Thi enskiønt Landet deromkring er jevnt, og Staden er aaben; saa er dog Egnen saa tæt begroet med // Skove, at de ere ligesom tykke Muure. Tilsidst bøyer man om med Floden imod Syden paa den høyre Haand: og da falder det fornemste af Staden paa eengang fortreffelig udi Øynene. Paa begge Siderne af Floden staaer de smukkeste grundmuurede Bygninger, af eet Slags, 4 Loft høye og med guul og hvid Farve anstrøgne. Man segler en fuldkommen halv Time med god Vind op ad Neva-Floden, og seer bestandig saadanne Palladser ved begge Strand-Breddene, indtil man endelig kommer an ved Skibs-Broen, som gaaer over fra Slots-Siden til Basilien-Ostrov.²¹ Men det smukkeste i denne Prospect, som man har altid lige for sig, naar man segler ind i Petersborg, er Fæstningen, hvilken gjør ikke mindre Parade, end den deri liggende Dom-Kirke, hvis høye og skønne Kaaber Spiir er i Ildenforgylt overalt fra øverst til nederst med ægte Guld.²² Og et Sang-Verk, hvis lige er hverken i Amsterdam eller Leiden, lader sig ved hver Klokke-Slet paa det lifligste høre.

12

13

14 Endnu maae jeg erindre om Neva-Floden, at den imellem Cronstad og Petersborg er meget breed, fuld af // smaa Insler og Sand-Bakker, hvilke foraarsager, at alle store Coffardie-Skibe maae blive liggende i Cronstad, og at de Orlogs-Skibe, som aarlig bygges udi Petersborg, ikke kand bringes didhen uden ved Hielp af de Machiner, som Sø-Folk kalder Cameler.²³

Fortsættelse.

Jeg kom an i Petersborg den 30. Julii gammel Stiil, hvilken er brugelig i Rusland, og som altid maae forstaaes, naar nogen Datum herefter forekommer.²⁴ Russerne brugte altid tilforn det Jødiske Aars Tal, indtil Keiser Peter den Første lod det Christne indføre. Men hand vilde ikke antage den nye Stiil uden Tvivl af samme Aarsager, som Kong Villiam i Engeland. Denne Konge, da hand til Regensborg blev anmodet derom, svarede, at hand først vilde raadføre sig deri med Astronomis. Disse spurte hand derpaa, om man ved at antage den nye Stiil kunde undgaae alle Skud-Aar. Astronomi svarede, at det var aldeles umueligt: man maatte alligevel ikke allene indskyde som tilforn en Skud-Dag hver fjerde Aar, men og een hver hundrede Aar: og endda kunde man ikke komme deri til nogen fuld-//kommen Accuratesse. Kongen sagde derpaa, at, eftersom der var saa mange Vanskeligheder ved den nye Stiil, saa vilde hand ligesaa gierne lade det forblive i sit Rige ved den gamle. Keiser Peter Alexeoviz har betient sig af den Historie i adskillige Tilfælder. Da en vis Minister forestilte ham engang, hvor liden Fordeel og hvor stor Besværlighed hand havde af hans Allierede, og tillige anmodede ham om at indgaae et nyt Forbund med hans Konge, forladende det forrige Partie: da fortaalte Keyseren ham denne Historie med Application, at, eftersom hand kunde ikke være vis paa, at der jo vilde og indfalde Skud-Aar i denne nye Alliance, saa vilde hand nok blive ved den gamle. Da de Parisiske Theologi i en Project fuld af Motiver og rimelige Accorter skreven paa Latin in *domo Sorbonica* den 15. Junii Anno 1717. vilde stifte Fred imellem den Russiske og Roman-Catholske Kirke, og formaae Keiseren til at antage den, har hand betient sig af et Svar, som var taget af samme Historie.²⁵ Og hand har brugt den saa ofte som

16 nogen vilde foreslaae noget nyt, som enten ikke // anstod ham, eller som hand tvivlede om, at det skulde være bedre end det gamle.

Kommer til Petersborg.

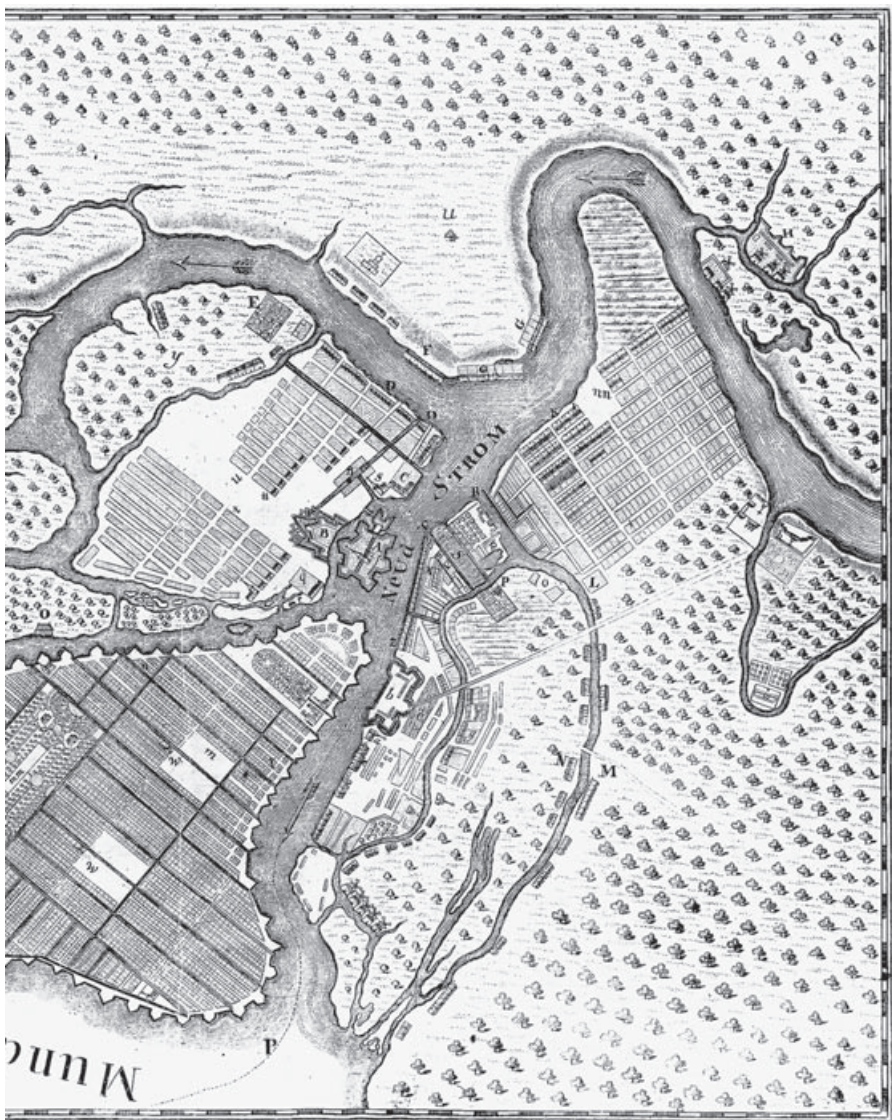
Forklaring af udvalgte bogstavsignaturer:

- A. Peter-Paul-fæstningen.
- B. Kronværket, med stort købmandshus.
- E. Apotekerhaven og den tyske kirkegård.
- H. Den svenske fæstning Nyenskans, erobret af russerne 1703.
- K. Kanonstøberi.
- M. Vejen til Ingermanland.
- b. Værft til flådens store krigsskibe.
- c. Admiralitetsøen, hos v. Haven „Slot-Siden.“
- h. Aleksandr Nevskij-klostret.
- nn. Moskva-siden.
- p. Sejlrende, med anmærkning om at især indsejlingen til Skt. Petersborg kan være meget vanskelig på grund af flodens krumning og stærk strøm.
- u. Finlandssiden, hos v. Haven „Samsøe Inseln,“, se note 49
- v. St. Petersburgische Insul, hos v. Haven: „gammel Petersborg.“
- w. Pladser på Vasilij-øen. Kortet afspejler at Vasilij-øen en overgang var udset til at udgøre selve byen. Kystbefæstningen og det lige gadenet var i 1721 blot på planlægningsstadiet.
- y. Beresow Ostrow, hos von Haven: „Apotheker Inslen.“

Kort over Skt. Petersborg, udfoldeligt stik i *Das veränderte Russland* (Weber 1721), mellem s. 432 og 433, anonymt. Det Kongelige Bibliotek.

Logerer paa
Apotheker-
Inselen.

Efterat jeg havde logeret et Par Dage i et Herberge, fik jeg bedre Leilighed paa Apotheker-Inselen hos en Doctor Medicinæ, som jeg havde kiendt i Helmstæd, og som Aaret tilforn var forskreven derfra til Petersborg for at fornemmelig være Professor i Botanikken, i hvilken Videnskab hand er bekiendt for at excellere.²⁶ Min første Forrætning var at lade mig indskrive ved Politie-Kammeret. Thi der var den Tid en Forordning, at ingen, ikke een eneste udtagen, maatte logere 3 Dage paa et Sted uden at lade sig indskrive. Øyemeedet hermed maatte nok være at præcavere sig for Spioner. Løsgængere kunde ikke tvinges derved, efterdi disse Folk pleier gjerne at være fornøyet med at logere paa hvert Stæd ikkun een eller to Nætter.

Skrives ind ved
Politien.

Politien blev først indført i Rusland af Keiser Peter Alexeoviz. Men det er dog alligevel nu saa strængt med alting, som det kan være nogen anden Steds. Med Vægterne er alting indrættet paa den Hamborgske Maade. // Disse forrætter ofte deres Embede nøyere end det vel giordes nødig. Til Exempel herpaa kand denne Passage tiene. Der var eengang udkommen en Politie-Forordning om at ingen maatte gaae om Aftenen efter Klokken 10. uden Lygte paa Gaden. En vis General gik derpaa sildig paa Gaden, og havde sin Tienner for sig med Lygte. Vægterne merkte dette strax, samler sig derfor, omringer Generalen, og efter en kort Samtale og Dispute lader de Tienneren gaae, eftersom hand havde Lygte med sig, men trækker Generalen uagtet ald Forestilling i Vagten, hvor hand maatte sidde, indtil det imidlertid blev af Tienneren hos Politie-Mesteren angivet, og Generalen igien udladt. Foruden Vægterne er der altid ved Politie-Kammeret en stærk og talrig soldater-Vagt, som strax uden Opsættelse exequerer Politie-Mesterens Domme. De øvrige fornemmere Politie-Betientere skal beløbe sig allene i Petersborg til nogle hundrede.

17

Fortsættelse af
Politien
Beskrivelse.

Politie-Mesteren i Petersborg var General og Ridder af Alexander Nevski-Orden.²⁷ Hand var en meget stræng og // flittig Herre, som saae selv til allevegne. Og som hans Magt strakte sig langt videre end Politien hos os; saa lod hand ofte efter en kort Stand-Ræt gaae skarpe og uformodentlige Exsecutioner for sig. Men dette uagtet blev der dog seet mægtig igiennem Fingre med Sabbats Overtrædelse, Drukkenskab og Horerie. Til Exempel paa det sidste vil jeg anføre en Hændelse som skeede kort efterat jeg

18

var kommen der. En Skiøge havde om Dagen bedrevet Utugt paa Gaden i en Krog med en Persianer. Politie-Betienterne kom i det samme over hende, bragte hende derpaa til Politien, hvor hendes Dom efter en halv Times Forløb faldt, at hun skulde pidskes med Batoggerne, det er, smaae Spitsroder. Soldaterne exseqverte strax Dommen. Efterat hun var pidsket nok, lod de hende igien gaae og stødte hende ud med disse Ord: Nu har du Skiøge-Daatter faaet din fortiente Løn: du skulde have horet med Russer og ikke med Persianer. Hvoraf man maatte slutte, at Horerie imellem Russer maae ikke blive strængt straffet. //

- 19   Apotheker-Inselen, hvor jeg logerede, laae længere end en Dansk Miil fra Slot-Siden og Basilien-Ostrov, hvilke to Stæder er ligesom Kiernen af Byen. Den var og mindst bebyggt af alle de Inseler, hvorpaa Petersborg er anlagt. Den er vel en god Miil i Omkreds. Men forunden Apotheker-Haven og de dertil henhørende 3 a 4 Bygninger var derpaa ikke 50 Huuse. Alt det andet var begroet med en tæt dog smuk Skov af de overalt i den Egn groende Fyr-Træer. Paa de 3 Sider er Armen af Neva-Floden, hvormed den er omflødt, fuldkommen 5 til 600 Favne breed. Paa den fjerde Side skilles den fra den Insel, kaldet Gammel-Petersborg, ved et lidet Vand, hvis Breede er neppe over 30 Skrit.²⁸ Biskopen af Novogrod,²⁹ som boede paa Gammel-Petersborg, havde ladet hugge igiennem Skoven Perspectiver, som giver Inselen ikke liden Zirats. Men det smukkeste paa den, hvoraf den og haver sit Navn, er Haven. Den er et fast Beviis paa den Petersborger Egns Frugtbarhed. Den er vitløftig, og anlagt paa den nyeste Maade. Af alle Slags Urter // og Træer, som findes i Europa og Asia, har den særdeles i Drive-Huusene et saa fuldkommen og complet Antal, at Doctor og Professor Siegesbec, som var Director over den, sagde mig nogle gange, hvorledes hand af de Haver, som hand enten havde seet i andre Lande, eller kiendte af de over dem udgivne Catalogis, vidste ikke dens Lige. Der blev den Tid, da jeg var der, indbragt fra China og det store Tartarie nogle hundrede aldeles ubekjendte Urter, som skaffede Docteren nok at gjøre med at give dem nye Navne. Af denne Have forsynes alle Apothekerne med Vegetabilibus: hvorfor den og kaldes Apotheker-Haven. Der boer og af bemeldte Aarsag altid en Apotheker i Haven, hvis Forrætning er allene at indsamle Urterne, og gjøre dem videre til rætte. Paa Frug-
- 20

Beskrivelse
over
Apotheker-
Inselen.

ter har Haven heller ingen Mangel: hvilket kand sees deraf, at Forpagtningen af Frugt-Træerne beløb sig det Aar til nogle hundrede Rubel. Dog er det sandt nok, at de meste Have-Frugter var ikke saa store og gode, som hos os og andre Stæder. Hvorudover der endnu kommer aarlig en utroelig Mængde af baade // frisk og tørret Have-Frugt an i Petersborg saavel til Lands fra Moscov og andre Stæder i Riget, som til Vands fra Lybek.

21

Bliver bekiendt
med von
Huysen.

Denne Apotheker-Insels og Haves Beskaffenhed samt gandske Situation gjør, at den er hele Sommeren det fornøveligste og røeligste Sted i gandske Petersborg. Hvorfor og mange Fornemme dagligen segler did hen, for at divertere sig med at spasere. Ibland disse havde jeg den Lykke at blive bekiendt med 2 Personer, om hvilke jeg synes nyttigt at melde noget. Den ene var Baron von Huysen, som havde først været Krigs-Raad i Russisk Tieneste, siden blev hand paa Fyrst Menzicovs Recommendation og Forestilling Hoff-Mester hos den ulykkelige Cron-Prinds Alexius Petroviz, faldt derefter i Unaade, og levede den Tid i Petersborg, som Pensionarius. Hand vidste Ruslands Historie og Beskaffenhed saa fuldkommen, som nogen Minister. Men hand havde og lært at fortie den: efterdi Tauskhed om slige Ting er det fornemste Requisition hos dem, som vil leve sikker i det Rige. Dog udlood hand sig nogle // Gange i Discours om hans forrige Patrons Fyrst Menzicovs store Lykke og Ulykke. Hand tog Leilighed dertil af Prinds Menzicovs Fyrstens eneste Søn, som kom undertiden ud i Haven, men opførte sig der altid meget vildt og næsten u-anstændigt. Denne Prinds var den Tid Lieutenant ved Guarden, og sagdes Aaret derefter at være bleven ved Ocziacov. Jeg erindrer ikke ræt, om det var Baron von Huysen eller andre der sagde mig, at alle de Efterrætninger, som ere trykte om Cron-Prindsens ulykkelige Fald og særdeles hans Død, er ikke tilforladelige. Man skriver gemeenlig, at hand døde af Alteration over sin Døds-Døm i Fængselet. Men saa meget skal være vist, at hand var frisk om Morgenen: og om Aftenen fandt man ham paa en prægtig Parade-Seng med en stor Hals-Klud omkring Halsen.

22

Og med
Biskoppen af
Novograd.

Den anden var Archiere Novogrodski, den Novogrodskes Biskop. Denne Herre havde været en Befordrer af Keiser Peter den Førstes Reformationer med Geistligheden. Efter Keiserinde Catharines Død gjorde hand paa Senatets Befalning et Forslag om Kei-

Portræt af Aleksej Petrovitj (1690-1718), søn af Peter den Store. Tronfølger, men kommer i modsætningsforhold til faderen og dør som fange i Peter-Paul-fæstningen. Stik af G. Uhlich. Frontispice i *Des veränderten Russlandes Zweyter Theil* (Weber 1739). Det Kongelige Bibliotek.

- 23 ser // Peter den Andens Underviisning i Religionen, hvilket er vel ikkun skrevet og trykt paa et Ark, men vil blive ham stedse til hundredefold Berømmelse formedelst dets grundige og fyndige Indhold.³⁰ Hand havde i sin Ungdom reist mange Aar fast i alle

Lande udi Asia og Europa. I alle Slags Lærdom havde hand saa faa eller ingen Ligemænd, allermest iblant de Russiske Geistlige. Foruden Historien, Theologien og Philosophien havde hand en overmaade dyb Kundskab i og utroelig Lyst til Mathematiken. Adskillige Europæiske Sprog kunde hand baade forstaae og tale: men hand vilde dog ikke i sit Fædrene-Land uden største Nøds-Fald tale andre fremmede Sprog end det Latinske. Deri var hand og saa færdig, som den beste Academicus. Det Græske og Hebraiske forstod hand temmelig vel, og lagde sig med stor Fliid endnu i hans høye Alder derefter, viiste og stor Kierlighed imod dem, som forstod disse Sprog og kunde give deri Underrætning. Forunden adskillige nyttige Bøger, som ved hans Tilladelse og Befordring, var kommen ud paa Russisk, som for Exempel Johan Arnds Sande // Christendom og andre,³¹ ventede man og den Tid af ham den hele Bibel paa Russisk og Slavonisk med Forklaring over. Hand var overmaade beleven og tienstagtig imod alle fremmede Literati og andre Udlænder. Hans aarlige Indkomster beløb sig til en stor Summe Penge. Og som hand var en eenlig Person, der slet ingen Venner havde, efterdi hand var af maadelig Extraction fra Smolensko, og var bleven Fader- og Moder-løs i hans første Ungdom, men siden holdt frem paa Keiserens Omkostninger; saa skulde man have tænkt, at hand maatte besidde store Midler. Men disse beløb sig ikke saa høyt, som man vel kunde have ventet. Foruden hans Gavmildhed havde hand en forskrekkelig Lyst til at bygge, hvilken vel udtømmede hans Skat, men kom det paa mange Stæder øde Petersborg til Nytte. Denne uforligelige Mand døde efter faa Dages Svaghed af et Stik-Flod samme 1736 Aar d. 1 Augusti, efterat hand først havde testamenteret alle sine Midler til gudelige og høystnyttige Stiftelser.³² Faa Dage for hans Død viiste hand et Forslag og Afrisning paa et Huus til en nye // Stiftelse, som hand vilde bygge, og tillod at giøre adskillige Anmerkninger derover og Forandring deri. Men dette saavel som adskillige andre høystpriselige Ting blev ved hans Død forhindret til manges ja fast alle Rættssindiges største Bedrøvelse.

24

25

Ildebrand i
Petersborg.

Leiligheden til mit Bekiendtskab med ham, var Apotheker-Haven, hvor jeg logerede, og hvor hand ofte for hans Sygdom om Aftenen diverterte sig. Ved hans Død blev mig dog ikke betaget den Fornøjelse, som mit Logementes Situation foraarsagde

mig. Men der skeede efter hans Død en større Ulykke i Petersborg, som var baade merkeligere og almindeligere. Det var in medio Augusti, at der kom Ild løs om Middagen just Klokken tolv, hvilken i 8 til 9 Timer lagde henved 1000 Huse i Aske.³³ Ildebranden var paa Slots-Siden, der, hvor Byen var mest og stærkest beboet. De fleste af Husene, som opbrændte, vare vel bygte af Træ, men dog smukke, og paa den hos os brugelige Bygnings-Maade opførte.

26 En vis fortreffelig og tilforladelig Skribent fortæller i sin Russiske Histo-//rie om Anstalterne i Petersborg til at slukke Ildebrand, at de vare saa uforligelige, som de ikke læt kunde findes andensteds.³⁴ Keyser Peter Alexioviz havde givet alle høye og lave Militair- og Civil-Betientere derved deres Forrætning. Hand selv havde og sit Embede iblant Brand-Folkene, og gik i paakommende Ilds-Nød altid de andre for med et got Exempel, i det hand lagde selv Haand paa Gierningen, og stigede ofte selv op paa Husene med største Livs-Fare. Hvorved det skal være skeet, at der i ald hans Tid, i hvor heftig Ildebranden maatte være, aldrig paa een-gang over 4 eller 5 Huse ere afbrændte. Bemeldte Skribent viser dette videre med et Exempel, som er skeet i October-Maaned Aar 1718. Disse Anstalter var Aar 1736 ikke afskaffede, men heller ved nyttige Anordninger forbedrede. Dette u-agtet blev dog i nogle faa timer, om Dagen, i gandske stille Veyr, paa et Sted, hvor der var ingen Mangel paa Canaler eller paa Vand, hen ved 1000 Huse lagt i Aske: skiønt Ilden kom først ud i grundmurede Huse, og naaede 27 ikke noget Timmer-Huus førend efter en fuldkommen // Time. Aaret derefter afbrændte nogle af de allersmukkeste Gader i Petersborg, som var bebygte med lutter skønne grundmurede Huse. I Mosco blev 20 til 30000 Huse lagt i Aske: hvorved Knees og nu Gros-Canceler Czercascoy mistede hen ved 20000 Rubel.³⁵ I Jerislav og andre Russiske store Byer var Ilden samme Aar ikke mere barmhiertig. Efterdi nu dog de samme Anstalter var overalt, som de var i Keyser Peter den Førstes Tid; saa seer man deraf, at i saadanne Tilfælder maae det enten ikke komme gandske an paa Anstalter, eller og der maa være Forskiæl paa Anordninger, Anstalter og paa Anordninger eller Anstalters troe og hurtige Iverksættelse.

Ildebranden Aaret derefter blev troet at være lagt an af Mord-Brændere. Hvorudover der blev holdt en skarp Inquisition. De mistænkte Personer blev efter piinlig Forhør og Tilstaaelse afstraf-

Anstalter til at slukke Ilden.

Ilden kom ud fra Persianerne.

fedede. Alle andre ledige Personer, som under Navn af fremmede Officierer opholdt sig i Petersborg for søge Russisk Tienneste, fik Ordre ufortøvet at forføye sig ud af Landet. // Men dette Aar, nemlig 1736, kunde man saameget destomindre indbilde sig, at slemme Mennisker skulde have anlagt Ilden, som det var øyensynligt, at den kom ud i en af Persianernes Paladser: hvilke Folk ved deres uagtsomme og taablige Omgang med Ild tit har sadt Petersborg i Angst og Fare. Skjønt de er Mahumedaner eller rætttere Alyaner,³⁶ saa har dog mange af dem endnu den gamle Persiske Overtroe om Ildens Dyrkelse.³⁷ De gjør derfor ofte større Ild paa end vel giordes nødvendig. Og da alle Gaderne stod i fuld Lue, saae man een Del af Persianerne gandske glade over deres Afguds indbildte Magt og Herlighed. Disse Asiatiske folk gjør et stort Opsyn i Petersborg. Jeg vil derfor give en kort sammenhængende Efterrættning om Aarsagen til deres Ophold der sammestæds, helst efterdi der kommer adskilligt for herefter, hvori den giøres nødvendig.

28

Beskrivelse og
Efterrættning om
det Persianske
Gesandtskab i
Petersborg.

Kongerne i Persien er efter Corneille le Bruns Vidnesbyrd tilforn bleven meget elendig opdraget i Serail iblant lutter Fruentimmer og Castrate.³⁸ De har intet maat lære andet end Vellyst, eller i det høyeste nogle af Prophe-//ten Alys Bedrifter, og endelig et uforsonligt had imod de Tyrkiske og Mogolske Mahomedaner. Den sidste Konge i Persien Sultan Schach Hassen eller Schuseni³⁹ var fuldkommen af denne Beskaffenhed. Det gik derudover saa jammerlig til i Riget, at det ikke kand beskrives. Saadant bevægte Mir Maghmud eller rætttere og gemenligere Miriveis⁴⁰ til at giøre Oprør, at indtage Ispahan og forjage Kongen med hans hele Familie. Foruden denne Miriveis, en Prinds af Candahar, en Persisk Province ved det Mogolske Rige, hvor hans Fader var først Stadtholder, og siden gjorde sig Mester deraf, var adskillige andre Rebellere, som fast alle under Skin af Religion og den rene Mahomedanske Lærdom huserede tyrannisk imod alle Alyanere i hele Persien. Derpaa gik Keiser Peter den Første, Aar 1722, med en Armee paa 125000 Mand til Astracan, endeel for at tage Floden Darriam i Possession, endeel for at beseje sig i disse Lande, men endeel fornemmelig for at fiske i det rørte Vand, og at giøre sig Mester over adskillige Persiske Provincier, som og over Georgien og at forsvare Prind-//sen af Meliten, som havde begiært hans Beskyttelse.⁴¹ Hand naaede sit Øyemerke det første Aar, conqveterede

29

30

Derbent, Provinzen Gilan og fast alle de Lande som ligger omkring den Caspiske Søe. Dog leed hand derved ikke liden Skade, baade til Lands og Vands. Aaret derefter kom han med sin Gemal tilbage fra Persien til Mosco. Samme Aar kom en Gesandt an fra den unge Schach Sciat Aglu Tachmasib. Denne Gesandt Ismael Beeg begierede af Keiseren Hielp imod Rebellen Miriveis og sluttede et Forbund paa sin Herres Vegne af 5 Articler, som er dateret den 12 September Aar 1723.⁴²

31 Imidlertid gik alting i Persien i største Forvirring; hvortil Tyrkerne gjorde alt, hvad de kunde. Det er for vitløftigt at berætte det alt i sin Orden. Den Russiske Armee besluttede at ligge stille og forsvare det erobrede. Derved forblev det og indtil Keiserens Død. Imidlertid kom en nye Usurpator Sultan Escref, som nedstammede fra den berømlige Persianiske Keiser Casroes, og ligesom Miriveis var Muselmansk rættroende, paa den Persiske Throne, men // fik nok at bestille siden med Miriveises Broder, som meente sig efter ham at arve Riget. Prinds Tachmasib maatte stedse krybe i Skiul og see til langt borte. Rusland holdt det i ald denne Forvirrelse for raadeligt at holde med den mægtigste. Derfor sluttede Keiser Peter den Anden ved General-Lieutenant, nu General en Chef Levaschiov et nyt Forbund med Usurpatoren Escref, som bestaaer af 10 Artikler og er dateret i Riatsche udi Gilan den 13 Febr. 1729.⁴³

Fortsættelse.

32 Ey bedre end hidtil gik det i de efterfølgende Aar udi Persien, indtil endelig Prinds Tachmasibs General Thamas Koulican kom paa Thronen, hvilken hand nu til alles største Forundring besidder. Med ham sluttede Keiserinde Anna Ivannovna Aar 1734. den bekjendte Fred, i Kraft af hvilken Rusland fik de Persiske Krigs-Omkostninger vel betalt, og bekom tillige Leilighed at bryde med Tyrkerne, som, imedens den Persiske Krig varede, havde stedse hidset de Crimiske Tartare ind i Rusland.⁴⁴ Fra denne Persiske Koulikan var den Gesandte, som med et Følgeskab af nogle 100 Personer, efter den Orientalske // Maneer paa det Russiske Hofs Bekostning opholdt sig Aar 1736 i Petersborg.

Fortsættelse.

Alle disse Persianer var vel klædt, saae got ud, og gjorde overalt ikke ringe Figurer. Deres Dragt var efter deres Lands Skik denne. De gik med guule eller røde Tøfler eller Støvle. De drog en Slop-Rok ey ulig en rød, guul eller blaae silke Kiortel

Fortsættelse.

med Belte. Da havde sorte Skiæg og Knebelbart. Deres Huer var mest røde og paa den Polske Fassion. Foruden deres Krum-Sabler havde de og gemeenlig Dolke ved Siden. Alle var de høye og anseelige Folk. Deres meste Spiise var Melk og Risen-Gryn. Og forbrugte de i deres Mad saameget Stivelse, at den neppe derudover kunde faaes undertiden til Kiøbs, i det ringeste maatte betaales meget dyre. Deres Sprog er aldeles uforstaaeligt og fremmed. Dog kunde nogle faae tale Russisk. Af deres Religion og Sæder fik man ikke noget tilforladeligt at viide uden hvad som allerede er bekjendt nok iblant alle. Deres Fruentimmer blev holdt saa indgetogen, at man aldrig kunde faae nogen af dem at see; thi de var // særdeles jaloux over dem og meente at de overtraf alle andre i Skiønhed.

33

Fortsættelse.

Ved dette Gesandtskab blev Venskabet imellem Rusland og Persien fornyet, og Alliancen bekræftet til Ruslands største Bestyrkelse imod Tyrkerne. Jeg vil ved en anden Leilighed berætte nogle Particulairiteter om den nu i Persien regierende Thamas Coulikan. Denne Gang vil jeg allene føye has Titel herhos, som lyder saaledes: Thamas Coulikan, af Guds Naade ophøvede og ved den himmeliske Konges Velsignelse forlenede Guds Skygge, den ganske Verdens Herre, en Middel-Punkt, for hvilken alle Folk bøyer sig, det i den ganske Verden høystberømte Persiske Monarchies Imodtagere, Darii og den tappere Chosrei Efterfølgere, som eier Himmelens Dør, den alldurchlaughtigste og allerhøyeste Schach Thamas Coulikan, hvis Heste-Trin alle Folk maae bringe et Offer, men den alldurchlaughtigste Prophetes ringeste Hund.⁴⁵ De Orientaliske Monarcher holder meget strængt paa Ceremoniellet, men allermest paa deres Titulatur. Dette sees af den Chinesiske Keysers Tale til den Russiske // Ambassadeur Ismailov, som Aar 1721 kom tilbage fra sin Ambassade med prægtige Foræringer, men uden Recreditiv-Skrivelse. Keyseren tog ved Afskeeds-Audiencen en kostbar Perle frem, og leverede Ambassadeuren Ismailov den med disse Ord: Jeg ønsker, at eders Keyser maae være i sit Land saa net, saa reen og saa dyrebar som denne Perle: Jeg kand ikke svare ham, efterdi jeg ikke veed, hvad jeg skal give ham for en Titel; thi gjør jeg for lidt deri, saa beskæmmer jeg ham, og gjør jeg for meget, saa skeer mig og mine Undersaatter derved Uræt.⁴⁶

34